

การสร้างธรรมาภิบาลเพื่อความยั่งยืนขององค์กรโดยการบัญชี

อ. ทิพย์วรรณ ทนไชย*

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการที่ดีนั้นมีความสำคัญต่อองค์กรธุรกิจเพราะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของธุรกิจให้สามารถแข่งขันในระดับสากลได้ การบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ การบริหารจัดการที่เป็นธรรม และโปร่งใส โดยเน้นบทบาทของผู้บริหารต่อพนักงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งการจัดทำรายงานทางการเงินถูกต้อง เชื่อถือได้ และสามารถให้ประโยชน์จากข้อมูลรายงานทางการเงิน ซึ่งส่งผลให้ธุรกิจมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความคุ้มค่า และการประหยัดทรัพยากรขององค์กร รวมทั้งช่วยเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการในประเทศให้มีความเข้มแข็งและเติบโตอย่างยั่งยืนและมั่นคง

คำสำคัญ ธรรมาภิบาล การบริหารจัดการที่ดี

บทนำ

ธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม การบริหารจัดการที่ดี สามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงาน ไม่ได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึงศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น ปัจจุบันธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่ถูกนำมาใช้บริหารงานอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเป็นการช่วยเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพให้แก่องค์กร รวมทั้งยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้น ๆ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง และได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ

หลักธรรมาภิบาลที่สำคัญ

1. ความรับผิดชอบ (Accountability) หมายถึง ความรับผิดชอบของกรรมการและผู้บริหารต่อผู้ถือหุ้น กรรมการในฐานะที่เป็นตัวแทนของผู้ถือหุ้น มีหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร (Monitor) และความถูกต้องของบัญชี (Auditing) ในขณะที่ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท ในการประกอบหน้าที่ของกรรมการและผู้บริหารต้องคำนึงถึงภาระและหน้าที่ที่มีต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับธุรกิจรายอื่น ๆ ด้วย เช่น พนักงาน รัฐ เจ้าหนี้ และสังคมด้วย

2. ความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง ความโปร่งใสในการบริหารธุรกิจ เพื่อให้ผู้ถือหุ้นมั่นใจได้ว่าการดำเนินธุรกิจนั้นเป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ถือหุ้น โดยมีได้เป็นการแสวงหากำไรส่วนตัวของผู้บริหารหรือผู้ถือหุ้นรายใหญ่แต่อย่างใด การดำเนินธุรกิจที่มีความโปร่งใสควรมีลักษณะสำคัญบางประการ เช่น

2.1 มีโครงสร้างของกรรมการที่มีความเป็นอิสระจากผู้บริหาร

* อาจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

2.2 เปิดเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงิน รายละเอียดเกี่ยวกับการทำธุรกรรมที่ผู้บริหารกรรมการมีส่วนได้ส่วนเสียกับบริษัท ตลอดจนข้อกำหนดธรรมาภิบาลของบริษัท

2.3 มีระบบบัญชีที่มุ่งให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และทันการณ์ แก่ผู้ลงทุน (ผู้ถือหุ้น) และการตรวจสอบบัญชีที่ได้มาตรฐาน (Audit Committee)

2.4 มีการวางข้อกำหนดความประพฤติกรรมของกรรมการและผู้บริหาร (Code-of-Conduct)

2.5 หลีกเลี่ยงการถือหุ้นไขว้ Cross หรือ Interlocking Share-holding เพื่อป้องกันไม่ให้เป้าหมายในการประกอบธุรกิจและบริหารงานบิดเบือนไปจากการแสวงหาประโยชน์สูงสุดให้แก่ผู้ถือหุ้นของบริษัทฯ

3. ความเสมอภาค (Equity) หมายถึง การที่ผู้ถือหุ้นรายย่อยมีสิทธิได้รับผลประโยชน์จากการประกอบธุรกิจ เท่าเทียมกับผู้ถือหุ้นรายใหญ่ ขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเองได้ (minority shareholders' rights)

3.1 สิทธิของผู้ถือหุ้นในการออกเสียงเลือกตั้งกรรมการ การเปลี่ยนหรือปลดกรรมการและสิทธิในการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสำคัญของธุรกิจ ซึ่งจะถูกกำหนดในกฎหมายมหาชน

3.2 ขีดความสามารถของผู้ถือหุ้นรายย่อยในการเข้าถึงข่าวสารข้อมูลของบริษัท (Access to Information)

การสร้างธรรมาภิบาลโดยการบัญชี

วิชาชีพบัญชี เป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดทุนทั่วโลก เช่นในเรื่องของการจัดทำงบการเงินของบริษัทหรือการสอบบัญชี มีคำกล่าวว่า ในกระบวนการบริหารจัดการที่ดี วิชาชีพบัญชีเปรียบเสมือนกับผู้คุมประตูด้านหน้า ต้องเป็นผู้ที่มีจริยธรรมในการทำหน้าที่ หากไม่มียอมเกิดผลเสียหากแก่ธุรกิจได้ กรณีบริษัท เอนรอน ซึ่งเป็นบริษัทพลังงานใหญ่อันดับ 5 ของสหรัฐอเมริกา มีการประกาศผลการดำเนินงานขาดทุนถึง 618 ล้านดอลลาร์ เมื่อ 16 ต.ค. 2544 โดย 2 เดือนต่อมา บริษัท เอนรอนประกาศล้มละลายพร้อมยื่นเรื่องขอความคุ้มครองในฐานะผู้ล้มละลาย ทำให้สภาคองเกรสเข้าสืบสวนสาเหตุของการล้มละลายครั้งนี้ ประธานบริษัทและซีอีโอ ได้ถูกฟ้องในข้อหาฉ้อโกงความมั่นคง ข้อโกง ตกแต่งบัญชีบริษัทแจ้งผลประกอบการเท็จต่อสาธารณชน ทำให้บริษัทประสบภาวะล้มละลาย ทำให้ถูกตัดสินจำคุก คนละ 185 ปี พนักงาน 5,600 คนต้องตกงานพร้อมกับการสูญเสียเงินออม และเงินบำนาญกว่า 2,000 ล้านดอลลาร์ และการล้มละลายยังทำให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจสหรัฐฯ กว่า 60,000 ล้านดอลลาร์ ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้งของประเทศไทยในปี 2540 และวิกฤติเศรษฐกิจแฮมเบอร์เกอร์ ที่สหรัฐอเมริกาในปี 2551 ความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากการขาดธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กรในหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในรูปแบบต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

การสร้างธรรมาภิบาลที่ดีในภาคเอกชนไทยควรเริ่มที่งานด้านการบัญชี เนื่องจากในปัจจุบัน การบัญชีที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงทางการเงินของบริษัทเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งเพราะเป็นข้อมูลสำคัญที่ผู้ถือหุ้นและผู้ลงทุนอื่น ๆ ตลอดจนหน่วยงานของรัฐใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานและความมั่นคงทางการเงินของบริษัท เพื่อใช้ในการตัดสินใจในการลงทุน การกำกับดูแล การวางนโยบายทางเศรษฐกิจ เพื่อหารายได้เข้ารัฐ ถ้าตัวเลขที่ปรากฏในบัญชีไม่สามารถเชื่อถือได้แล้ว การเปิดเผยข้อมูลก็ไม่มีผลในการคุ้มครองผู้ถือหุ้นเพราะการให้ข้อมูลที่ถูกต้องอาจทำให้เกิดความเสียหายมากกว่าประโยชน์ นอกจากการพัฒนากระบวนการบัญชีที่เชื่อถือได้แล้ว

รัฐควรส่งเสริมให้บริษัทมีระบบการควบคุมภายใน (internal control) ที่มีประสิทธิผลมากขึ้นและมีการตรวจสอบจาก (monitoring) การบริหารงานภายนอกมาก การขาดระบบบัญชีที่เชื่อถือได้ทำให้การประเมินหนี้ทำได้ยากเพราะเจ้าหนี้และลูกหนี้ไม่ไว้วางใจกัน การเพิ่มทุนจากต่างประเทศก็ต้องประสบอุปสรรคเพราะชาวต่างชาติลังเลที่จะเข้ามา มีหุ้นส่วนในธุรกิจ เพราะขาดความมั่นใจในการบริหารธุรกิจของผู้ประกอบการเดิม

การปรับปรุงธรรมาภิบาลภาคเอกชนนั้นมิใช่เป็นภาระหน้าที่ของรัฐแต่ผู้เดียว ผู้ประกอบการก็มีหน้าที่สร้างมาตรฐานธรรมาภิบาลที่ดีให้แก่ธุรกิจของตนเองด้วย เจ้าหนี้รายใหญ่ต้องสอดส่องดูแลทิศทางการบริหารธุรกิจของลูกหนี้มากขึ้น และผู้ถือหุ้นรายย่อยต้องมีความกระตือรือร้นที่จะออกสิทธิออกเสียงในประเด็นธุรกิจที่มีความสำคัญต่อผลประโยชน์ของตน โดยการเข้าร่วมประชุมผู้ถือหุ้น หรือการใช้สิทธิของตนเอง เช่น การถอดถอนกรรมการ การขอเสนอประเด็นในการประชุม หรือการเปลี่ยนข้อกำหนดของบริษัทที่ไม่เป็นธรรม และนโยบายการลงทุนระยะปานกลางและยาว เป็นต้น ผู้ลงทุนทุกรายโดยเฉพาะผู้ลงทุนรายใหญ่ที่มีอำนาจต่อรองควรหยิบยกรัธธมาภิบาลมาเป็นปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาการลงทุน นอกจากนี้รัฐต้องมีบทบาทสำคัญในการสร้างกฎระเบียบ แรงจูงใจ แรงผลักดันและอำนวยความสะดวกให้แก่ฝ่ายต่างๆ ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนารัธธมาภิบาล และต้องสร้างจิตสำนึกในความซื่อสัตย์สุจริตให้แก่องค์กรธุรกิจเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุน ตลอดจนสร้างความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ

ประโยชน์ของการบัญชีองค์กรที่ยึดหลักธรรมาภิบาล

1. ช่วยเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน เนื่องจากการดำเนินธุรกิจภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การเปิดเสรีธุรกิจในด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นผลมาจากข้อตกลงขององค์การการค้าโลกและเขตการค้าเสรีต่างๆ ทำให้กำแพงที่เคยปกป้องธุรกิจภายในชาติหมดไป หากองค์กรธุรกิจมีหลักการของธรรมาภิบาลมุ่งกระตุ้นและเสริมสร้างยุทธศาสตร์ที่ถูกกำหนดโดยวิสัยทัศน์ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวต่อโอกาสและอุปสรรคในโลกของการแข่งขัน ขณะเดียวกันการที่ผู้เกี่ยวข้องในองค์กรสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมถือว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อการดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการทำบัญชีที่มีความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลจะสร้างความน่าเชื่อถือจากผู้เกี่ยวข้องซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญมากในการดำเนินธุรกิจซึ่งการมีข้อมูลการเงินที่ถูกต้องจะทำให้องค์กรสามารถประเมินสถานะและปัญหาเพื่อหาทางแก้ไขเป็นการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ส่งผลดีต่อการดำเนินธุรกิจในประเทศและอาจทำให้องค์กรสามารถขยายธุรกิจไปต่างประเทศ ซึ่งเป็นผลดีต่อประเทศชาติโดยรวม

2. ลดต้นทุนทางการเงินของธุรกิจ หากองค์กรธุรกิจซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบต่อสังคมโดยการทำบัญชีที่ถูกต้องโปร่งใสแล้วส่งผลให้องค์กรมีภาพลักษณ์ที่ดี จะสร้างโอกาสให้องค์กรประสบความสำเร็จเมื่อองค์กรมีความต้องการระดมทุนก็มีโอกาสสูงที่จะได้เงินทุนตามความต้องการหรือในวงเงินสูง ทั้งจากการกู้เงิน การขายหุ้น การออกหุ้นกู้และตราสารทางการเงินอื่นๆ เพราะนักลงทุนเชื่อมั่นในกิจการและผลตอบแทนที่ได้รับ องค์กรสามารถขายหุ้นได้ในราคาสูง ได้อัตรารดอกเบียจากการกู้เงินต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันการดำเนินธุรกิจในลักษณะการร่วมทุน การหาพันธมิตรทางธุรกิจ กิจการร่วมค้าสามารถทำได้โดยง่ายเพราะมีความไว้วางใจกัน รวมทั้งช่วยให้สถาบันการเงินกล้าปล่อยกู้ และนักลงทุนภายในประเทศกล้าลงทุน

สรุป

การมีธรรมาภิบาลในองค์กรธุรกิจภายในประเทศยังช่วยส่งเสริมให้ประเทศชาติสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนของโลกได้เพราะในระดับนานาชาติแล้วนักลงทุนจะพิจารณาทั้งองค์กรธุรกิจภายในประเทศ และภาพรวมของประเทศรวมกับภาครัฐ ซึ่งทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์กัน ความน่าเชื่อถือขององค์กรโดยรวมในชาติจะส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของชาติ เมื่อองค์กรมีความน่าเชื่อถือ นักลงทุนจากต่างประเทศก็เชื่อมั่นในการลงทุนส่งผลให้ประเทศสามารถเข้าสู่แหล่งเงินทุนของโลกได้ง่ายขึ้นซึ่งจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของชาติ แต่ถ้าไม่มีธรรมาภิบาลในองค์กรธุรกิจภายในประเทศก็จะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อประเทศชาติ อย่างไรก็ตามธรรมาภิบาลไม่ใช่สิ่งประกันของผลกำไรจำนวนมาก แต่เป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มโอกาสของความสำเร็จในขณะที่การไร้ซึ่งธรรมาภิบาลอาจนำองค์กรธุรกิจประสพหายนะในที่สุด องค์กรธุรกิจจะต้องเรียนรู้และปรับใช้อย่างเหมาะสม ภาครัฐจะต้องส่งเสริมอย่างจริงจัง

เอกสารอ้างอิง

- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ บัณฑูร ลำซำ. (2547). **จิรายุ- บัณฑูร เป็ดวิสัยทัศน์ ธรรมาภิบาล- ซีเอฟไอที่ดี ควรทำอย่างไร**. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2552, จาก <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/.../article2004nov09p4>
- เดือนเด่น นิคมบริรักษ์. (2542). **บรรษัทภิบาลกับเศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2552, จาก <http://www.bpcd.net/content/sufficiency/>
- ณรงค์ ศรีศรนิท. (2552). **ธรรมาภิบาลกับการพัฒนาประเทศ**. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2553, จาก <http://www.human.aru.ac.th>
- ธนรรต เตนดี. (2551). **บรรษัทภิบาลกับอนาคตของชาติ**. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2552, จาก <http://www.cgthailand.org>
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2552). จากทศพิธราชธรรมสู่หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **การเงินธนาคาร**. (กรกฎาคม), น. 50-58.
- อลงกรณ์ พลบุตร. (2553). **การสร้างธุรกิจในการบริหารจัดการที่ดีและการใช้ประโยชน์จากรายงานทางการเงิน**. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2553, จาก <http://www.moc.go.th>